

БАНКАРСКИ ПОСЛОВИ

Појам банкарских послова

- нема законске дефиниције – само набрајање

- научне дефиниције – три теорије

* институционална теорија – послови којим банке смеју да се баве

* функционална теорија – послови у вези са новцем

* целовита теорија (поређење с робним уговорима) – правни послови; предмет промет новца или услуга у платном промету; банке клијентима

Појам банкара – трговац новцем

Значај дефинисања

- у праву: 1) примена трговинског права 2) банкар – трговац 3) трговински суд

- у економији – 1) сакупљање вишка новца депоновањем код банака 2) кредитирање привреде и становништва 3) банкарске услуге у промету 4) убрзање промета и подстицање развоја

Особине – 1) трговински послови (објективни) 2) формални - обавеза банке на писмени уговор за примену општих услова 3) по приступу 4) теретни 5) лични

Правни извори – ЗОО, ЗБ, ЗЗКФУ, ЗЗП, ЗПУ, ЗПП и ЗТК

Врсте

1) положај банке – а) активни (кредитни) – кредит, факторинг, форфетинг, есконт, ломбард б) пасивни (депозитни) – депозит, сеф, штедња в) неутрални (услужни) – текући рачун, акредитив, гаранција, клиринг, инкасо, платни промет г) посебни – емисија, контрола, евиденција

2) валута – динарски и девизни

3) врста предмета – послови трговачког и инвестиционог банкарства

4) монопол банке – основни (новчани депозит и кредит) и споредни

Учесници

1) банка – ад, дозвола НБС, делатност банк. послова

2) други привредни субјект – посебно законско овлашћење за споредне послове (нпр. мењач, фактор, лизинг друштво)

3) клијент – свако лице које користи, користило је или тражи од банке услугу

4) корисник финансијске услуге

- посебно заштићени клијент; слабији положај

- физичко лице, предузетник и пољопривредник

Однос банке с клијентом

- фазе – 1) пре посла (кад се к-нт обрати) – обавезе банке по закону 2) током посла – уговорне обавезе 3) након посла – по закону, евентуално и по уговору

- врсте обавеза по општости – 1) опште – у свим пословима према свим к-нтима 2) посебне обавезе – у поједином послу и 3) додатна права за кориснике фин. услуга

Опште обавезе банке – 1) приступ к-нта подацима значајним за посао 2) објава општих услова у банчиним просторијама (бар 15 дана пре примене) 3) обавештавање на упит клијента (нпр. о стању на рачуну) 4) одговор на приговор к-нта 5) чување банкарске тајне

Банкарска тајна

- појам – врста пословне тајне

- обухват (предмет)

* сви подаци о клијенту и његовим пословима у пословању с њим

* искључење – 1) подаци доступни из других извора (нпр. јавни подаци – нпр. земљ. књиге)

2) заједнички подаци о клијентима без њиховог идентификовања 3) подаци о уредности испуњавања обавеза

- обвезници – банка, чланови органа банке, запослени, акционари (и по престанку),

- забране – 1) саопштавања 3. лицу 2) коришћења против интереса банке и клијената 3) омогућавања приступа 3. лицу

- изузеци – 1) писмена сагласност к-нта 2) захтев надлежног органа (нпр. пореска управа, полиција, суд) 3) ради заштите интереса банке (нпр. извршење - пленидба рачуна)

Одговорност банке

- поопштена – пажња доброг стручњака
- три врсте дужности – 1) подучавање клијента 2) немешање у послове клијента (клијент “господар” посла) 3) упозоравање клијента
- врсте одговорности – 1) уговорна – према клијентима 2) деликтна – према трећим лицима
- обим одговорности – 1) одговорност и туђим средствима (нпр. штедњом)? Да! 2) штедише осигуране за депозите код Агенције за ОД

Обавезе банке **према корисницима фин. услуга**

- 3 фазе обавеза пре закључења уговора, при закључењу и током уговорног односа

А) **пре закључења** уговора

- 1) оглашавање (рекламирање) – јасно и тачно (без заблуде к-ната)
- 2) навођење ефективне каматне стопе у огласу - 2 елемента (каматна стопа и остали трошкови; нпр. провизија, трошкови закључења уговора)
- 3) објава општих услова

- видно у просторијама банке и на интернет страни
- предаја у писменој форми услова на захтев к-ка

- 4) обавештавање к-ка пре посла потпуно и тачно о условима намераваног посла
- 5) бесплатна понуда к-ку у писменом облику
- 6) процена кредитне способности к-ка пре посла којим се задужује код банке

Б) обавезе банке **при закључењу** посла

- 1) обавеза текстуалне форме уговора

- појам текст. форме - на папиру или другом трајном носачу
- значај – није услов пуноважности; новчана одговорност банке НБС-у

- 2) забрана упућивања на пословну политику банке; обавеза уношења елемената у уговор
- 3) забрана банци *једностране измене обавезних* елемената уговора без писмене сагласности к-ка

- 4) забрана раскида уговора због несагласности к-ка са изменом

- 5) новчана обавеза к-ка мора да је одређена или одредива

- 6) одредивост новчана обавезе к-ка – а) ако зависи од промењивих мерила – само ако се званично објављују (нпр. референтна каматна стопа, стопа инфлац.) б) забрана да висина новч. обавезе зависи од једностр. воље банке
- 7) новчана обавеза само у динарима, а валутна клаузула само на захтев клијента

В) обавезе банке **током уговора**

- 1) чување уговора у посебном досијеу к-ка

- 2) обавештавање:

- о промењивим мерилима новчане обавезе – дневном објавом на интернет страни и у просторијама
- о чињеницама у послу - на захтев клијента бесплатно
- о *једностраној измени необавезних* елемената – благовремено раније обавештење к-ка
- о престанку обавеза клијента – до 30 дана по извршењу обавеза

- о *једностраној измени необавезних* елемената – благовремено раније обавештење к-ка

- о престанку обавеза клијента – до 30 дана по извршењу обавеза

- о престанку обавеза клијента – до 30 дана по извршењу обавеза

Додатна права к-ка

- на одустанак од уговора и на приговор

* на одустанак од уговора

- + предмет - само од уговора којим се к-к задужује и уговора закључених на даљину

- + крајњи рок – 14 дана по закључењу без навођења разлога

- + форма – текстуална

* на приговор

- + против противправних радњи банке (нпр. против закона, других прописа, уговора)

- + коме и када? – банци; 3 године након повреде права к-ка

- + форма – писмена, у просторијама банке или интернетом

- + дужност банке да одговори бесплатно

- + други степен – писмени проговор НБС-у

Кредитни послови

Појам - уговори о новчаном зајму банке клијенту или преузимање одговорности за његове обавезе 3. лицу

Термин – лат. “*credere*” (веровати)

Врсте – 1) новчани кредити (нпр. кредит, есконт, ломбард...) и 2) кредити одговорности
Уговор о кредиту

Појам – зајам новца банке клијенту уз камату

Стране – 1) давалац кредита (кредитор) – банка или други овлашћени привредни субјект (нпр. фактор) 2) корисник (дебитор) – свако пословно способно лице

Значај – 1) за банке – зарађују новац оне и њихови власници 2) за клијенте – повећање имовинске моћи – могу одмах да предузму посао без претходне уштеђевине

Правни извори – ЗОО и ЗЗКФУ

Битни елементи

- износ новца и услови давања, коришћења и враћања

- * услови давања – услови за клијента (нпр. кредитна способност) и место, начин и време давања

- * услови коришћења – обавезе клијента у трошењу новца (нпр. намена, рок враћања, камата)

- * камата није битан, већ природан елемент

- * услови враћања – време, место и начин враћања зајма даваоцу (нпр. рате, мировање отплате)

Особине

- формалан – писмена форма

- трговински - кад је давалац банка или др. овлашћени привр. субјект

- грађански - кад је давалац друго лице ван своје делатности (зајам); нпр. привредно друштво

Природа – зајам, али разлике: 1) з-давац 2) предмет – само новац 3) теретност

Обавезе уговорника

- обавеза кредитора

- * давање новца у уговореном износу, у уговорено време и место („пуштање у течај“)

- * начин давања – готов новац (предаја к-ку) и жирални новац (пренос на рачун корисника)

- посебне обавезе према кориснику фин. услуге

- * процена кредитне способн. к-ка – подацима од тражиоца и увидом у базу података о задужености код Кредитног бироа НБС-а

- * предуговорно обавештавање тражиоца

- * обавештавање о стању дуга – бар једном у шест месеци

Обавезе уговорника – наставак

- обавезе корисника: 1) главне и 2) споредне (додатне)

А) главне обавезе – враћање кредита и плаћање камате

1) враћање кредита

- * износ – исти број новчаних јединица или иста вредност по валутној клаузули

- * у уговорено време, на уговорени начин и место (код банке)

- * право к-ка да врати и пре рока уз одбитак недоспелих камата

2) плаћање камате

- * израчунавање – а) номиналном стопом (% главнице) б) фиксна стопа и промењива стопа - независна од воље оба уговорника (нпр. Белибор +3%)

Б) споредне (додатно уговорене) обавезе

3) наменско коришћење, ако је наменски

4) пружање обезбеђења враћања (нпр. јемство)

5) додатне новчане обавезе, ако су уговорене

- * нпр. накнада трошкова „обrade“ кредита

- * ефективна каматна стопа - дужност упознавања корисника

6) поштовање ограничења (рестриктивне клаузуле)

- * циљ очување финансијске моћи к-ка

- * нпр. минимум обртних средстава на рачуну, ограничење располагања основним средствима (нпр. сагласност банке), ограничење новог задужења (нпр. сагласност банке), ограничења плата и дивиденди

Престанак

- општи начини – 1) поништај 2) немогућност испуњења 3) смрт 4) раскид (споразумни и једностранни)

- особености једностраног раскида (отказа)

* кредитора (ограничено право): 1) ненаменско коришћење 2) инсолвентност корисника 3) престанак (смрт) корисника, ако су следбеници слабије кредитно способни 4) неуредна отплата

* корисника (повлашћење)

1) пре почетка коришћења

2) после почетка коришћења – а) враћање у целини и одједном остатка без недоспелих камата б) услов – благовремена најава, иначе одговорност за доказану штету

Врсте кредита

1) својство корисника – у привреди и потрошачки (појачана заштита потрошача)

2) валута – динарски и девизни

- динарски – увек домаћи (монетарни суверенитет)

- девизни – у спољној трговини; меродавно право (уговорено, иначе право кредитора)

3) према намени – наменски и ненаменски

- наменски – уговорена сврха

* контрола банке

* врсте - инвестициони, извозни-увозни, сезонски, пољопривредни...

* раскид због ненаменског коришћења

* контрола наменског коришћења – а) асигнац. кредит - кредитор плаћа новчани дуг уместо корисника његовом повериоцу у уговору на почек б) цесиони кредит - поверилац уступи новчану тражбину банци, која му је намири, ступајући на његово место према кориснику у уговору на почек

4) рок – на одређено и на неодређено време

- на одређено време – 1) краткорични (1 год), средњорочни (1-3 г.), дугорочни; значај (ризик отплате)

- на неодређено време – право сваке стране на отказ кад хоће без навођења разлога (нпр. револвинг кредит)

5) обезбеђеност – непокривени и покривени: а) персонални (јемство, авал, гаранција ...) б) реални – ломбард, хипотекарни кредит

6) начин давања

а) готовински и безготовински

б) једнократни и виšekратни (у траншама, ратама)

в) непосредни и посредни

- непосредни – давање кориснику

- посредни – давање 3. лицу, а к-к враћа (нпр. асигнациони к., цесиони к.)

7) начин враћања – једнократни и виšekратни (на рате)

- виšekратно враћање

* појам - рате у уговореним роковима са сразмерном каматом (ануитет)

* са и без мировања отплате

* са мировањем отплате - појам, интеркаларна камата

* револвинг (обнављајући) кредит

8) број кредитора – појединачни и скупни (конзорцијални, синдицирани)

9) начин враћања

- једнократни (одједном) и виšekратни (на рате -нпр. ануитетски)

- без и са мировањем отплате – “грејс период” (нпр. 3. год.), интеркаларна камата

- обнављајући (револвинг) к.

Есконт

Појам – куповина недоспеле тражбине клијента

Смисао – поверилац наплаћује тражбину пре доспелости

Назив – дисконт (одбитак), есконт

Правни извор – ЗОО (“куповина ХОВ”)

Учесници посла – 1) банка 2) клијент (поверилац у основном послу) 3) 3. лице-дужник

Предмет – тражбине (нпр. пр. из ХОВ - меница)

Правна природа

- мешовита (куповина, цесија, кредит)
- правила о продаји као супсидијеран извор

Дисконт – 1) недоспеле камате 2) трошк. 3) провизија

Бонитет дужника (III лица) – платежна способ.

Реесконт

Појам

Могућности есконтне банке

Реесконтна банка - централна банка (регулисање количине новца у оптицају)

Ломбард

Појам – кредит уз ручну залогу

Термин – Ломбардија (Италија)

Извор – ЗОО (“кредит уз залог хов”)

Форма – писмена

Предмет залог – 1) хов: а) новчане – нпр. меница, обвезница б) робне - нпр. заложница 2)

покретне ствари – драгоцености, уметнички предмет

Битни елементи 2 уговора: 1) о кредиту (нпр. износ новца, рок враћања...) 2) о залози (предмет залог, власник)

Функционисање кредита – залагање и наплата тражбине

- залогодавац – власник ствари (корисник или 3. лице)
- наплата – кад корисник не врати кредит о доспелости

Обавезе к-ра: а) давање зајма б) чување предмета залог б) руковање хартијама? г) враћање предмета залог

Обавезе корисника: а) предаја предмета залог б) остале обавезе као и у општем кредиту

Намирење тражбине – 2 начина: 1) продаја заложене ствари 2) вршење права из хов

Проблем ЗОО – забрана з-примцу својинског индосирања хартија

Реломбард

Појам

Средство финансирања кредитора

Реломбардна банка – централна банка, краткорочност

Уговор о факторингу

Појам – фактор купује недоспело краткорочно новчано потраживање од уступиоца (повериоца у основном послу) према 3. лицу и пружа додатне услуге; уступилац плаћа провизију

Учесници

- 1) фактор - само банка или факторинг друштво капитала уз дозволу минист. финансија
- 2) уступилац – а) новчани поверилац у основном послу б) само привр. друштво и предузетник
- 3) 3. лице – а) дужник у основном послу (нпр. купац) б) само привр. друштво, предузетник и корисник буџета

Правни извор – ЗОО, Закон о факторингу 2013. и Конвенц.о међународном факторингу 1988.

Функције: кредитна, гарантна, инкасо и услужна

- 1) кредитна – уступилац намирује знатан део потраживања пре доспелости
- 2) гарантна

- ризик наплате пренетог потраживања сноси фактор
- осим кад је уговорен регрес фактора у случају ненаплате

3) инкасо – наплата новчаног потраживања повериоца од 3. лица

4) услужна – давање савета, вођење књига, испитивање кредитне способности 3. лица...

Порекло – САД

Врсте

- 1) националност уступиоца и 3. лица – међународни и домаћи
- 2) време плаћања уступиоцу – авансни и о доспелости

3) регрес фактора - прави (без регреса) и неправи (са регресом)

- без регреса – уступилац одговара фактору за постојање потраживања (не за наплативост)

- са регресом – претпоставка; солидарна одговорност уступеоца и дужника фактору (одговорност и за наплативост)

4) знање 3. лица – откривени и неоткривени

- неоткривени – комисиони, забрањен у Срб.

5) број послова са 3. лицима – једнократни (1 посао) и виšekратни (више послова уступеоца са једним или више лица)

Форма – писмена (битна)

Битни елементи уговора о факторингу

- предмет обавезе уступеоца

* само новчано, краткорочно и недоспело потраживање према 3. лицу у основном послу

* краткорочно – до 1. год. од испоруке робе

* забрана за потраживања из потрошачких уговора

- провизија – природан састојак

Обавезе уговорника

- обавезе уступеоца: 1) да пренес потраживање (нпр. давање уговора са 3. лицем и рачуна) 2) да обавести 3. лице о фактору 3) да одговара за постојање потраживања 4) да плати накнаду и накнади трошкове фактору

- обавезе фактора: 1) наплата потраживања од 3. лица у своје име и за свој рачун 2) да кредитира уступеоца 3) да пружи додатне услуге

Природа уговора – мешовит уговор (продаја, кредит, налог, дело)

Уговор о форфетингу

Појам – форфетер купује од извозника новчано, дугорочно, недоспело и обезбеђено потраживање без регреса; уступилац плаћа накнаду (дисконт)

Особине

- међународна природа – само у спољној трговини

- неименовани уговор у Срб.

- форфетер нема право регреса (*forfeit* - одрећи)

- увек једнократан посао – само једно потражив.

Учесници

1) уступилац (домаћи извозник) – поверилац новчаног потраживања

2) дужник – 3. лице, као увозник (нпр. купац)

3) форфетер – банка или други специјализовани субјект

Битни елементи

- предмет – новчано потраживање, дугорочно, недоспело и обезбеђено (нпр. авалирањем или акцептирањем менице)

- дисконт – природан елемент

- форма – у пракси писмена (уговорно битан ел.)

Порекло – Европа

Природа – продаја недоспелог потраживања

Обавезе уговорника

- уступеоца – 1) пренос потраживања 2) плаћање накнаде (дисконта) 3) одговорност само за постојање потраживања (нема регреса)

- форфетера – исплата номиналног износа потраживања уз одбитак дисконта

Кредити одговорности

Појам – обавеза банке да намири новчано потраживање 3. лицу кад њен клијент то не учини о доспелости

Суштина – банка само „јемчи“ за клијентов дуг 3. лицу; „позајмљује“ му свој углед сигурног платише

Неименовани уговори у Србији

Врсте – авални, акцептни и рамбурсни кредит

- авални кредит – банка авалира меницу по којој је клијент дужник (солидарни дужник)

- акцептни к. – клијент је трасант менице, банка је акцептант, 3. лице је ималац м.

- рамбурсни кредит

* к-нт је увозник, ималац менице је извозник, банка је акцептант

* при акцепту банка узима од извозника робна документа у залог (ломбард)

* кад клијент намира банци менични износ, она му предаје документа; иначе продаје робу